

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС: Модернізація системи вищої освіти України

*Матеріали VI Міжнародної наукової конференції
“Модернізація системи вищої освіти відповідно
до Програми розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки”,
м. Судак, Автономна Республіка Крим,
20 травня 2006 р.*

*та Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Вища освіта в контексті державної політики України”,
м. Київ, МАУП, 14 грудня 2006 р.*

Київ 2007

ББК 74.58(4УКР)я43
Б79

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Болонський процес: Модернізація системи вищої освіти
Б79 України: Матеріали VI Міжнар. наук. конф. “Модернізація
системи вищої освіти відповідно до Програми розвитку освіти в Україні на 2005–2010 роки”, м. Судак, Автономна Республіка Крим, 20 трав. 2006 р. та Всеукр. наук.-практ. конф. “Вища освіта в контексті державної політики України”, м. Київ, МАУП, 14 груд. 2006 р. — К. : МАУП, 2007. — 328 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-755-6

У пропонованому збірнику наукових праць висвітлюються проблеми модернізації системи вищої освіти України, трансформації освітньої системи країни в умовах розвитку постіндустріального суспільства. Вища освіта розглядається в контексті державної політики України.

Для науковців, державних службовців, менеджерів освіти, викладачів і студентів, які навчаються за такими напрямками і спеціальностями: державне управління, політологія, менеджмент, маркетинг, педагогіка, міжнародні відносини.

ББК 74.58(4УКР)я43+74.58я43

ISBN 978-966-608-755-6

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

Карпенко Н. Ю., Стрельчук А. С., Тесло О. А. <i>Дистанционное образование и правовые аспекты его внедрения в учебный процесс</i>	85
Догадіна В. Ю., Донець Л. Ю. <i>Впровадження кредитно-модульної системи у навчальний процес із застосуванням інформаційних технологій. Вплив реформи на економіку України</i>	89
Семенец В. В., Крук О. Я. <i>Разработка и применение лабораторных отладочных комплексов серии МЛ в учебном процессе</i>	96
Рябенко Т. М., Карпенко Н. Ю., Стрельчук А. С. <i>Роль дистанционных технологий в реформировании системы образования</i>	105
Рябенко И. Н., Бочаров Б. П., Воеводина М. Ю. <i>Разработка системы тестирования знаний с экспертом-тьютором и опыт ее внедрения в учебный процесс</i>	110
Тесло О. А., Шаруда Ю. І. <i>Правові основи регулювання надання інформаційних послуг з метою забезпечення якості навчального процесу</i>	119
Луценко О. О. <i>Виховання інформаційної культури як пріоритетне завдання сучасної освіти у процесі навчання комп'ютерним технологіям</i>	122
Акімов Д. І. <i>Проблема професійної підготовки менеджерів недержавних громадських організацій</i>	131
Беляева С. С. <i>Наукові засади впровадження інноваційних технологій у сфері поводження з відходами</i>	135
Тарасова С. М. <i>Педагогічні умови та методи проектування навчальних занять з майбутніми менеджерами в умовах вищої школи</i>	149
Юрасова И. В. <i>Повышение эффективности самостоятельной работы студентов: мотивация познавательной деятельности (Психокоррекционные воздействия в процессе обучения)</i>	159

ВИХОВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ КОМП'ЮТЕРНИМ ТЕХНОЛОГІЯМ

В епоху інформатизованого суспільства кожен професіонал своєї справи повинен мати відповідний рівень культури поводження з інформацією (інформаційну культуру). Тим більшу увагу потрібно приділяти розвитку та набуттю інформаційної культури студентами під час вивчення ними комп'ютерних технологій.

Як відомо, освіта — це відображення соціально-економічного та культурно-історичного стану суспільства. Р. О. Позінкевич, розглядаючи діалектичний зв'язок освіти і культури, наголошує, що “за умов побудови національної української державності культура та моральне очищення всіх сфер життя людей стають першорядними”, а формування людської індивідуальності, духовної зрілості особистості, її творчого потенціалу “досягається завдяки багатоплановості прояву людини в культурі та її долучення до культурних досягнень людства” [7].

Процеси європейської інтеграції постійно впливають на різні сфери суспільного життя в Україні. Не стала винятком і освіта, зокрема вища школа. Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, а також наполегливіше проводить роботу щодо практичного приєднання до Болонського процесу [6].

Сьогодні Болонський процес розглядається як інструмент інтеграції української системи освіти з європейською, гармонізації змісту освіти та вдосконалення її методології відповідно до суспільних і технологічних перетворень, що відбуваються як в Україні, так і у світі в цілому [6].

Соціально-економічні перетворення в Україні призводять до суттєвої реструктуризації багатьох освітніх галузей, зокрема значні зміни відбуваються в теорії і практиці навчання комп'ютерним технологіям.

Багато конструктивних змін в освіті, зокрема стосовно фахівців-економістів, полягає в нових способах створення, збереження, передання та використання інформації, оскільки все більша кількість студентів стикається з потребою опрацювання постійно зростаючого обсягу наукової і професійно-навчальної інформації. Впровадження в навчальний процес комп'ютерних і комунікаційних технологій є цілком очевидною потребою сьогоденішньої інформаційної революції в освіті.

Нові інформаційні підходи мають забезпечити розвиток методик впровадження і застосування комп'ютерної техніки та інформаційних технологій, що стане поштовхом до розвитку нового типу освіти — інформаційної, побудованої на оптимальному і професійно результативному використанні різної інформації.

В інформаційному освітньому просторі процес комп'ютеризації дає студентам доступ до надійних джерел інформації, позбавляє їх від рутинної роботи, забезпечує високий рівень автоматизації обробки інформації у навчально-виробничій та науковій сферах. Отже, і в українській освіті рушійною силою розвитку економічної освіти повинно стати повноцінне використання інтернаціонального інформаційного продукту, нові методологічні світоглядні підходи до економічно-інформаційної системної підготовки фахівців.

Студенти, які навчаються у ХХІ ст., повинні “пропускати” через себе нову інформацію, вміти використовувати сучасні комп'ютерні і телекомунікаційні технології як у процесі навчання, так і в подальшій практичній роботі.

Тому у практичній освітній діяльності на заняттях майбутніх фахівців потрібно мотивовано доводити й переконувати їх у тому, що умови майбутньої роботи в інформаційному суспільстві будуть тісно пов'язані з переданням інформації від людини до людини, оскільки кожен з нас є носієм та акумулятором різноманітних надбань як особистісних, так і переданих, набутих багатьма попередниками. Студентам недостатньо лише самостійно оволодівати інформацією і накопичувати її, а потрібно

навчатися технологіям роботи з інформацією, готувати і приймати рішення на основі особистих і колективних знань. Слід орієнтувати їх й на те, що в інформаційному суспільстві кожний професіонал повинен мати відповідний рівень культури поводження з інформацією (інформаційну культуру).

За час навчання студенти повинні усвідомити — їхня майбутня професійна діяльність буде пов'язана з використанням комп'ютерних технологій, адже комп'ютери інтенсивно запроваджуються як у традиційних галузях та виробництвах, так і в нових, яких неможливо уявити без застосування комп'ютерної техніки, ось чому широке застосування отримали комп'ютерні технології та комп'ютерна техніка в банківській справі, обліку, в аналізі мікро- і макроекономічних показників, у розв'язанні економічних задач, в офісній діяльності.

В освітніх програмах особливу увагу потрібно приділяти інформатизації змісту навчання як одному з компонентів, пов'язаному з набуттям і розвитком інформаційної культури студентів. Завдання кожної навчальної дисципліни — дати майбутньому фахівцеві не тільки загальноосвітні і професійні знання в галузі інформатики, а й достатній рівень інформаційних умінь, навичок, здібностей.

Отже, для вільної орієнтації студента в інформаційному просторі необхідно формувати в них на визначеному дидактичному змісті інформаційну культуру як складову загальної культури і розглядати її як продукт різних творчих здібностей студентів.

Для глибшого розуміння поняття “інформаційна культура” розглянемо його походження. Термін “культура” походить від латинської і означає “обробка”, “опрацювання” людиною чогось природного. Звідси *culturare* — це вирощувати, обробляти людською працею, доводити до досконалості. Людина, яка прагне досягти відповідного рівня в суспільстві, має постійно працювати над собою, постійно вдосконалювати рівень своїх знань та моральних якостей.

За оцінками деяких дослідників, існує близько тисячі визначень культури. Всесвітня конференція з культурної політики, проведена під егідою ЮНЕСКО у 1982 р., прийняла декларацію, в якій культура тлумачиться як “комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних і емоційних рис суспіль-

ства, що містить у собі не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей та традицій” [10].

Поняття “культура” традиційно розглядається у широкому і вузькому значеннях. У широкому значенні це поняття охоплює все, що є продуктом людської діяльності, — матеріальні й духовні цінності, комплекс ідей, звичаїв, соціальних і політичних інститутів, визнані норми і способи поведінки [3]. У такому широкому філософському контексті поняття “культура” вживається як синонім цивілізації і розглядається “як суспільство в цілому, взяте з боку розвитку людини як суб’єкта діяльності, розкриття властивостей і обдарування людини” [1]. У вузькому значенні “культура” — це тільки духовні (на відміну від матеріальних) цінності. Але поділ культури на матеріальну і духовну сфери є умовним, бо ці сфери тісно пов’язані між собою. Людина творить культуру, але і культура впливає (творить) на людину.

Автори “Словника-довідника для соціальних педагогів та соціальних працівників”, крім визначення культури, наводять ще й аналіз культури: морфологічний (культура як система), функціональний (культура як спосіб діяльності), аксіологічний (культура як цінність), типологічний (культура як історична цілісність), світоглядний (культура як світовідношення), гуманістичний (культура як сфера самоцінності людини) аспект. На їхнє переконання, в єдності всіх цих аспектів культура — це інтегральний фактор соціалізації особистості. Культура людини синтезується в культурі основних форм світовідношення — практичній (культура діяльності, культура поведінки), теоретичній (культура мислення), духовно-практичній (культура почуттів, культура спілкування) [8].

Д. М. Гвішиані, Н. І. Лапіна, Е. М. Коржева, Н. Ф. Наумова у своїй спільній праці “Краткий словарь по социологии” наводять кілька тлумачень терміна “культура” [5]:

1. Особистісна система усвідомлених як цінності самим індивідом і визнаних у суспільстві якостей розуму, характеру, уяви, пам’яті, отриманих у процесі виховання і освіти. У цьому аспекті йдеться про моральну, естетичну, політичну, побутову, професійну, гуманітарну та науково-технічну культуру особистості.

2. Соціальна система організованих за допомогою норм і цінностей, функціонально корисних, закріплених у суспільній практиці та у свідомості суспільства форм діяльності. Культуру в суспільстві становлять матеріальні предмети, соціальні установки, духовні цінності. Формується культура шляхом накопичення досвіду багатьох генерацій, груп та особистостей, які становлять суспільство.

3. Цілісний історичний феномен (культурно-історичний тип, локальна культура, цивілізація), який утворюється на основі територіальної, етнічної, мовної, політичної, економічної і психологічної спільності, що розвивається в часі і проходить етапи зародження, розквіту і занепаду. Через призму цього визначення йдеться про культури народів і націй.

4. Сукупність всіх видів перетворювальної діяльності людини і суспільства, а також результатів цієї діяльності (філософський аспект).

Є також інші підходи до розгляду культури — за її функціями в суспільстві, формами існування тощо.

Інформаційна культура, на жаль, є досить новим поняттям у сьогоденні, якому потрібно надати якомога ширшого впровадження та застосування у програмах підготовки майбутніх фахівців у зв'язку з активним зростанням обміну інформаційними потоками в усьому сучасному світі. Тому можна проаналізувати прояви культури, мету з вищезазначених якостей та характеристик. Інформаційно культурну людину, фахівця можна відрізнити:

- у конкретних навичках з використання технічних засобів (від телефону до персонального комп'ютера та комп'ютерної мережі);
- у вмінні працювати з різноманітною інформацією;
- у знанні особливостей інформаційних потоків у сфері своєї діяльності;
- у здатності використовувати у своїй діяльності комп'ютерну інформаційну технологію, основою якої є багатогранні програмні продукти;
- в умінні добувати потрібну інформацію з різних джерел: як періодичної преси, так і електронних комунікацій, подавати її у зручному вигляді, вміти її ефективно використовувати;
- в оволодінні основами аналітичної обробки інформації.

Комп'ютер як засіб навчання відіграє провідну роль серед інших традиційних засобів. Так, чітко простежується його пріоритет під час вивчення різноманітних тем курсу “Інформатика та комп'ютерна техніка”. На заняттях студенти оволодівають теоретичними і практичними основами роботи з комп'ютерною технікою та сучасними програмними засобами для вирішення певних фахових завдань. Працюють із сучасними операційними системами, зі складовими пакета Microsoft Office для обробки і наочного подання інформації, а саме: її підготовка в текстовому редакторі MS Word, економічна розрахункова робота в електронному табличному процесорі MS Excel, створення баз даних у середовищі системи управління базами даних MS Access, презентація певної теми в MS PowerPoint, професійний пошук тематичної інформації в Інтернеті тощо.

У процесі формування інформаційної культури у студентів потрібно включати до змісту навчання насамперед знання тих наук, що сприяють їхньому розвитку як майбутніх фахівців і пристосовують до конкретного виду діяльності (вища математика, інформатика, теорія ймовірності, математична статистика, статистика, комп'ютерні технології тощо). Крім того, як невід'ємну складову інформаційної культури слід надавати студентам знання нових інформаційних технологій та вміння застосовувати їх в неординарних ситуаціях, які потребують нестандартного вирішення.

Впровадження персонального комп'ютера в навчальні дисципліни економічного спрямування, його можливості з організації програмного середовища, зорієнтованого на користувача, та використання телекомунікаційного зв'язку створюють нові умови для організації навчального процесу. Здійснюючи необхідний перехід від суто вербальних методів до інтеграції візуальних і вербальних методів навчання, досягаємо того, що об'ємна інформація засвоюється студентами краще, ніж звичайна текстова [4].

Мудрість, сформульована давнім китайським філософом, говорить:

*“Скажи мені — і я забуду,
Покажи мені — і я запам'ятаю.
Дай мені діяти самому — і я навчуся...”*

Залучення комп'ютерних технологій на різних етапах навчання дає змогу реалізувати основний принцип особистісно орієнтованого підходу в освіті. Сутність цього полягає у стимуляції до активності, до навчання, що забезпечує можливість для саморозвитку, самопізнання, самовираження і самоосвіти, а отже, й морального та культурного розвитку кожного як повноправного члена інформаційного світу. А комплексне використання різних засобів навчання створює сприятливе пізнавальне середовище. Поєднання традиційних засобів і видів роботи студентів з комп'ютерною підтримкою дає можливість максимально диференціювати та індивідуалізувати навчання, зробити цей процес творчим, дослідницьким.

Крім того, комп'ютерна техніка зумовлює певні зміни в домінуючій нині моделі економічної освіти. Комп'ютер має значні переваги перед підручником як свого роду акумулятор інформації, а тому в якісному і кількісному відношенні він є важливим механізмом оновлювання парадигми освіти, формування інформаційної культури студентів.

Досвід сучасних цивілізованих країн показує, що вільне підприємництво поступово орієнтує зміст виробництва і споживання на етнічно-культурні цінності. При цьому, аби не втратити національну самобутність у бурхливому процесі інтернаціоналізації та інтеграції, національна економіка мусить шукати оптимальні резерви виходу на передові рубежі науково-технічного прогресу у джерелах вітчизняної і світової культури.

Історія доводить: життєвий рівень будь-якої країни є прямим наслідком рівня освіченості та культури суспільства. Інтелектуально розвинена нація здатна забезпечити себе всім необхідним попри те, наскільки багата територія на Землі їй припала. Приклад Японії, Ізраїлю, Південної Кореї, Сінгапуру, Тайваню та деяких інших країн свідчить, що бідність землі, майже повна відсутність природних ресурсів і недостатність капіталу не є перешкодою до економічного процвітання суспільства, але лише за тієї умови, що народ країни має високий рівень культури і вміє нею розпорядитись, використовуючи свої знання. Соціологічні дослідження в Японії довели, що у працівників з низькою загальною культурою спостерігається низька відповідальність і за доручену справу. Тому власники багатьох підприємств запровадили для своїх працівників обов'язкові заняття з історії світо-

вої літератури, музики, живопису. Витрачати великі кошти на розвиток культури своїх працівників їх примушує висновок науковців: без знання мистецтва, без культури не може бути повноцінної людини, а отже, і спеціаліста [9]. Нинішній прогрес у суспільстві неможливий без прогресу людини. Отже, без культури, поза культурою про оновлення суспільства не може бути й мови. Саме тому розвиток культури має розглядатися у контексті найвищих суспільних пріоритетів.

Потрібні формування нових орієнтирів, прагнень, культурне відтворення нації. Без культурної людини держава не може бути незалежною і демократичною. Духовно бідні люди ніколи не зроблять Україну багатою та щасливою. Економіка, політика і культура — три основні сфери, без одночасного розвитку яких суспільство не матиме змоги успішно розвиватися. Існування тісного безпосереднього зв'язку між сферою економіки і сферою культури сучасного суспільства є безперечним. А реалізувати якнайкраще цей зв'язок покликані навчальні заклади в державі, оскільки "освіта — це один із оптимальних та інтенсивних шляхів входження людини у світ науки і культури" [2]. Тому виховання і розвиток культури студентів вищих навчальних закладів стають наразі одним із пріоритетних напрямів роботи всієї системи професійної освіти в Україні.

Набуття професіоналізму, підвищення кваліфікації допоможе молоді, яка навчається, отримати в майбутньому престижну і високооплачувану роботу, і мати свій власний культурний погляд, бути підготовленим до життя і роботи в інформаційному світі XXI ст.

Література

1. Андрущенко В., Михальченко М. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. — К.: Генеза, 1996. — 368 с.
2. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика: Учебник для вузов. — СПб.: Питер, 2001. — 304 с.
3. Бурлацкий Ф. М., Галкин А. А. Социология. Политика. Международные отношения. — М.: Междунар. отношения, 1974. — 326 с.
4. Інформаційні системи в організації і економіці / За ред. проф. А. Г. Пономаренка. — К.: Академія, 2002. — 546 с.

5. *Краткий словарь по социологии* / Под общ. ред. Д. М. Гвишиани, Н. И. Лапина; Сост. Э. М. Коржева, Н. Ф. Наумова. — М.: Политиздат, 1989. — 479 с.
6. *Матеріали* Всеукраїнської наради ректорів вищих технічних навчальних закладів “Вища технічна освіта України і Болонський процес”. — Харків: НТУ “ХПІ”, 2004. — 198 с.
7. *Позінкевич Р. О.* Освіта в системі культури. — Луцьк, 2000. — 348 с.
8. *Словник-довідник* для соціальних педагогів та соціальних працівників / За заг. ред. А. Капської, І. Пінчук, С. Толстоухової. — К., 2000. — 260 с.
9. *Шеломенцев В. Н.* Этикет и культура общения. — К.: ООО “Обериг”, 1995. — 352 с.
10. *Worldwide Conference on Cultural Policies.* — www.unesco.org. — 1982.

In the age of implementation of information technologies to our society, every professional needs to have a corresponding level of culture in dealing with information (information culture). Respectively, more attention needs to be educated to the development and obtaining of information culture by students while studying the computer science.